POROČANJE O MEDNARODNEM RAZVOJNEM SODELOVANJU V SLOVENSKIH MEDIJIH

MAJA BUČAR

MARKO MILOSAVLJEVIĆ

Povzetek

Na odločitve države v zvezi z usmerjanjem sredstev za razvojno sodelovanje po mnenju mednarodnih raziskav pomembno vpliva tudi mnenje javnosti. Niz novejših raziskav kaže na povezanost med vplivom medijev, javnim mnenjem in obsegom razvojne pomoči. V okoljih, kjer je informiranost o razvojnih temah večja, je tudi podpora javnosti mednarodnemu razvojnemu sodelovanju večja. Sodeč po rezultatih merjenja podpore javnosti, uživa mednarodno razvojno sodelovanje visoko podporo med prebivalci Slovenije, vendar preseneča dejstvo, da je Slovenija ena redkih držav članic EU, v kateri se je po pridružitvi EU podpora javnosti znižala. Zato se prispevek osredini na analizo obravnavanja mednarodnega razvojnega sodelovanja v slovenskih medijih. Zanima nas, kako poteka odbirateljstvo in kakšen je pristop medijev k prednostnemu tematiziranju in vplivu tega na pojavnost posameznih tem. Ugotavljamo, da se mednarodno razvojno sodelovanje v medijih predstavlja tako skromno, da ne moremo sklepati o vplivu na javno mnenje.

Maja Bučar je izredna profesorica na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani; e-pošta: maja.bucar@fdv.uni-lj.si.

Marko Milosavljević je docent na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani; e-pošta: marko.milosavljevic@fdv.uni-lj.si.

Uvod

Z vstopom v Evropsko unijo (EU) in s prehodom v klub razvitih držav se je Slovenija uvrstila med države, ki v sklopu svoje zunanje politike nudijo tudi razvojno pomoč manj razvitim državam. V dokumentih (UL 2006; UL 2008), ki opredeljujejo mednarodno razvojno sodelovanje, smo se zavezali, da bomo zagotovili sredstva za razvojno pomoč[1] v višini 0,33 odstotka BDP do leta 2015 in postopoma dosegli skupni cilj EU in tudi OZN 0,7 odstotka. Na odločitve države v zvezi z višino in usmerjanjem sredstev za razvojno sodelovanje po mnenju mednarodnih raziskav pomembno vpliva tudi podpora državljanov. Ne le, da dokumenti mednarodnih organizacij (OECD 2004; EC 2006) opozarjajo države na pomembno vlogo ozaveščanja državljanov o pomenu razvojnega sodelovanja, ampak tudi niz novejših raziskav kaže na povezanost med stopnjo podpore javnosti, vplivom medijev in obsegom razvojne pomoči (na primer van der Veen 2001; Kim 2005; Van Belle 2008; Harrigan in Wang 2011, Drury, Olson in Van Belle 2005). Njihove ugotovitve kažejo na pozitivno povezavo med obsegom poročanja medijev o določeni državi ali dogodku v njej ter obsegom razvojne pomoči, ki jo ta država prejme.

Slovenski anketiranci v raziskavah Eurobarometra (EC 2005; EC 2007a; EC 2009; EC 2010), podobno kot drugi državljani EU, navajajo medije kot najpomembnejši vir informacij o mednarodnem razvojnem sodelovanju. Najpomembnejši vir je televizija – 70 odstotkov anketiranih se je seznanilo z razvojnim sodelovanjem po tem mediju. Za naše preučevanje je relevantno tudi dejstvo, da je kar 40 odstotkov vprašanih ocenilo, da najbolj zaupajo informacijam o razvojnih temah, ki jih javnosti posredujejo novinarji; v uradne podatke na drugi strani zaupa le 11 odstotkov vprašanih. To kaže na razmeroma visoko stopnjo kredibilnosti množičnih medijev v primerjavi s političnimi akterji v očeh državljanov, s tem pa kaže tudi na pomemben vpliv, ki ga ima oziroma bi ga lahko imeli mediji na odnos državljanov do razvojnega sodelovanja. Zato nas zanima, ali na odnos državljanov do mednarodnega razvojnega sodelovanja vpliva tudi informiranje o razvojnih temah in še posebej o razlogih za razvojno pomoč ter o učinkovitosti razvojnega sodelovanja. Boljša informiranost pa naj bi posledično opredeljevala njihov potencialni interes za oblikovanje politike na tem področju.

Zaradi tovrstne pomembne vloge medijev pri obveščanju državljanov na eni ter njihove visoke stopnje kredibilnosti v primerjavi z uradnimi viri na drugi strani se bomo v prispevku osredinili na percepcije teme razvojnega sodelovanja v očeh dveh ključnih akterjev, to je urednikov in novinarjev na eni ter predstavnikov akterjev na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja na drugi strani. Zastavili si bomo dve raziskovalni vprašanji:

1. Kakšna je percepcija teme razvojnega sodelovanja v očeh novinarjev in urednikov?
2. Kako vlogo množičnih medijev dojemajo akterji na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja in kakšna je njihova percepcija odnosa novinarjev in urednikov?

Prvo vprašanje in percepcija, o kateri govorimo, nas zanima v kontekstu splošnega poznavanja (ali nepoznavanja) te teme pri novinarjih in urednikih, njene relevantnosti, kot jo ti novinarji in uredniki dojemajo, in njenega umeščanja v medijski prostor in čas. Zanima nas torej, kako novinarji in uredniki gledajo na tematiko

razvojnega sodelovanja, kako dobro jo poznajo, kako relevantna se jim zdi in od česa je odvisno umeščanje (ali zavrnitev umestitve) te teme v posamezni medij.

Akterji na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja – mednje uvrščamo poleg države in njenih institucij tudi nevladne organizacije – želijo o svojem delu seznaniti državljane in pridobiti podporo za usmerjanje in povečevanje proračunskih sredstev. V sklopu drugega vprašanja nas zanima, kako sodelujejo z mediji pri ozaveščanju javnosti o pomenu mednarodnega razvojnega sodelovanja in kako to sodelovanje ocenjujejo.

V prispevku so najprej predstavljeni dejavniki, ki vplivajo na odločitve držav o mednarodnem razvojnem sodelovanju tako glede obsega kot tudi usmeritev. Tudi vključevanje javnosti v oblikovanje zunanje politike in bolj specifično mednarodnega razvojnega sodelovanja postaja pomemben dejavnik, zato nas zanima, kako vidijo družboslovni znanstveniki pogoje za vpliv državljanov na odločitve politike. Posebno pozornost namenjamo vprašanjem vpliva medijev na poznavanje in umeščanje razvojnega sodelovanja na podlagi t. i. prednostnega tematiziranja.

Pojavnost in percepcijo razvojnih tem v očeh novinarjev in urednikov smo preučili na primeru javne televizije Televizija Slovenija in največje in najbolj gledane zasebne televizijske postaje Pop TV ter njihovih novinarjev in urednikov. Percepcijo razvojnih tem v slovenskih medijih smo analizirali s poglobljenimi polstrukturiranimi intervjuji, in sicer s ključnimi novinarji in uredniki na dveh glavnih slovenskih televizijskih postajah. Na televizijo smo se osredinili, ker – kot smo navedli – je televizija najpomembnejši vir državljanov za seznanjanje z omenjenimi temami (70 odstotkov anketiranih se je seznanilo z razvojnim sodelovanjem po tem mediju). Zato se v prispevku posvetimo predvsem temu mediju kot najpomembnejšemu za splošno občinstvo oziroma za največje število državljanov. Pri tem se zavedamo, da je pomembna (še vedno) tudi informativna vloga časopisja in delno radia,[2] vendar pa je televizija ključni medij, ki odigra najpomembnejšo vlogo pri obveščanju splošnega občinstva.

Drugi del raziskave je zajel poglobljene polstrukturirane intervjuje s predstavniki relevantnih akterjev na strani slovenskih izvajalcev razvojnega sodelovanja.[3] Namen intervjujev je pokazati, kako poskušajo sodelovati z mediji in zagotoviti, da razvojne teme postanejo pomembne, in kje vidijo svoje možnosti vplivanja na vsebino poročanja.

Izhajamo iz stališča, da so intervjuji še posebej primerni za ugotavljanje in razumevanje lastnih perspektiv posameznih družbenih akterjev, ki jih preučujemo (Lindlof 1995; Soun Chung 2007). Na osnovi tega želimo preveriti, kako na eni strani mediji/uredniki in novinarji razumejo svojo vlogo pri informiranju javnosti o mednarodnem razvojnem sodelovanju ter kako na drugi poskušajo akterji na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja vključevati medije v seznanjanje javnosti o svojem delu in pomenu za Slovenijo.

Dejavniki, ki opredeljujejo in usmerjajo mednarodno razvojno sodelovanje

Najprej je treba definirati ključne pojme, ki opredeljujejo razvojne teme. Pojem *mednarodno razvojno sodelovanje* lahko zajame različne oblike sodelovanja države z manj razvitimi državami: od uradne razvojne pomoči, humanitarne pomoči kot sodelovanja nevladnih organizacij in fundacij. V literaturi in v praksi se izraz

razvojno sodelovanje pogosto enači z izrazom *razvojna pomoč*, ki pa se v strateških dokumentih postopno zamenjuje v korist pojmu *sodelovanje*.[4] Termin naj bi sam po sebi pokazal na spremenjen odnos med državami, ki zagotavljajo sredstva, in tistimi, ki sredstva prejemajo: medtem ko je v preteklosti ta odnos izražal predvsem (pokroviteljsko) *pomoč* razvitejših, naj bi pojem *sodelovanje* kazal na enakopravnejši in partnerski odnos v skladu z načeli, zapisanimi v pariški deklaraciji o učinkovitosti razvojnega sodelovanja in deklaraciji iz Akre (OECD 2008).

V razvojnih študijah zasledimo različne pristope k pojasnjevanju vpliva na odločitve držav pri izboru prejemnikov razvojne pomoči in odločanju o njenem obsegu. Če povzamemo Harrigana in Wanga (2011, 1282), jih lahko razporedimo v tri glavne skupine, in sicer tiste, ki:

- razlagajo zdajšnje usmerjanje pomoči na podlagi različnih dejavnikov (npr. velikosti države, stopnje revščine, ekonomske politike države prejemnice, verižnega učinka itd.);
- opisujejo razporejeno razvojno pomoč glede na normativne kriterije;
- poskušajo predpisovati razmerja med posameznimi prejemniki oz. ciljnimi skupinami.

Za nas so posebno zanimive študije, ki jih uvrščamo v prvo skupino in se ukvarjajo z vprašanji potreb prejemnikov oziroma z interesi donatorjev. Na eni strani zaznamo moralni in humanitarni argument, da je absolutna revščina nesprejemljiva za današnji svet, torej morajo razvite države zaradi moralne dolžnosti pomagati revnejšim in tako pomagati izravnavati siceršnjo neenakomerno delitev globalnih virov. Na drugi strani se izpostavljajo koristi, ki jih imajo oziroma jih pričakujejo države donatorice pri zagotavljanju razvojne pomoči (Bučar in Udovič 2007). Benko (1997, 266, 267) tako opozarja, da je običajno cilj uradne razvojne pomoči ustvarjanje ugodnega mednarodnega ekonomskega okolja za tistega, ki ekonomsko pomoč daje. Alesina in Dollar (2000, 1) celo ugotavljata, da »neučinkovita, ekonomsko zaprta, neučinkovito upravljana nedemokratična bivša kolonija s politično dobrimi odnosi z bivšim kolonizatorjem prejme več razvojne pomoči kot druga država na podobni ravni revščine, učinkovitejšo razvojno politiko, vendar brez kolonialne preteklosti«, in s tem dokazujeta, da je proces odločanja o obsegu in usmeritvah kljub drugačnim deklarativnim izjavam politikov v osnovi vendarle politični proces.[5]

Kakšna pa je pri odločitvah o razvojnem sodelovanju vloga državljanov? Je politika na področju razvojnega sodelovanja, ki spada v sklop instrumentov zunanje politike, področje, na katero državljani lahko vplivajo? Sodeč po dejstvu, da se v strateških dokumentih številnih držav, tudi v slovenski resoluciji o mednarodnem razvojnem sodelovanju (UL 2008), govori o nujnosti ozaveščanja javnosti o pomenu in ciljih razvojne pomoči ter obsežnih raziskavah javnega mnenja o razvojni pomoči, lahko sklepamo, da je podpora javnosti nekaj, kar politika potrebuje in spodbuja. Za pomembnejše in trajnejše namenjanje sredstev za razvojno pomoč politika potrebuje soglasje volivcev ali, kot meni Czaplinska (2007): »Povečanje sredstev za razvojno pomoč in skladnejša politika razvojnega sodelovanja zahtevata politično voljo: politična volja pa se oblikuje na osnovi široke in trajne politične podpore, ki izvira iz baze, torej volivcev.« Vključevanje državljanov je lahko pomembno tako za oblikovanje kot tudi izvajanje politike razvojnega sodelovanja. Mednarodna solidarnost in radodarnost, ki jo izrazijo državljani, lahko prispevata k aktivnejši in

učinkovitejši razvojni pomoči, in nasprotno, nasprotovanje ali nezadostna podpora lahko onemogoči mobilizacijo ustreznih virov za razvojno sodelovanje.

Zanimiva je ekonomska razlaga Mosleyja (1985), ki se je ukvarjal z vprašanjem, kdo odloča o tipu in obsegu razvojne pomoči v posamezni državi donatorici. Razvojno pomoč opredeli kot *mednarodno javno dobro,* za katero obstaja trg, ki je sicer zelo nepopoln, saj potrošniki – davkoplačevalci v državi donatorici – vedo malo o naravi, kaj šele o ceni blaga, ki ga kupujejo. Dejavniki na strani povpraševanja – torej tisti, ki oblikujejo davkoplačevalski odziv na razvojni program svoje države – vplivajo na količino pomoči, ki jo bo ta država namenila razvojni pomoči. Država pa si poskuša (kot ponudnica) zagotoviti strateške ali trgovinske koristi z dajanjem pomoči. Dejavniki na strani ponudbe so razpoložljivost sredstev glede na gospodarski položaj države, pritisk mednarodne skupnosti (drugih donatorjev)[6] ter povpraševanje volivcev – državljanov po razvojni pomoči. Državljan kot potrošnik vpliva skozi politično akcijo na to, kolikšen delež njegovega davka se namenja razvojni pomoči in kakšno razvojno pomoč je pripravljen darovati. Njegov vpliv je odvisen od informiranosti.

Mosleyjevo razlago sta nadgradila Baum in Potter (2008), ki sta v obravnavo vključila tudi medije in njihov vpliv na obeh straneh. Na strani povpraševalcev je vloga medijev, da jih informirajo in jim tako omogočijo kakovostnejše in jasnejše izražanje svojega mnenja. Vloga medijev je pomembna tudi na strani ponudnika – države: ta lahko s sodelovanjem medijev posreduje državljanom take informacije, ki bodo pri njih okrepile želeno mnenje in tako omogočile državni eliti nadaljevanje izvajanja zunanje politike (oz. na področju razvojne pomoči povečati/zmanjšati obseg) v skladu s strateškimi interesi.

Baum in Potter (prav tam, 43) tudi menita, da je sposobnost javnosti pridobiti in razpolagati z informacijami ter na njihovi osnovi oblikovati koherentno mnenje integralnega pomena za delovanje demokracije.

Družboslovni znanstveniki si niso edini glede dejanske vloge državljanov in drugih akterjev (tudi mednarodnih) v zunanjepolitičnem procesu. Med različnimi avtorji prihaja do razhajanj glede mnenja o sposobnosti državljanov kot občinstva, da razume oziroma se zanima za zunanjo politiko. V literaturi pogosto zasledimo mnenje, da so odločitve na področju zunanje politike v rokah elite, tj. političnih voditeljev in njihovih svetovalcev. Državljani so glede zunanje politike veliko bolj pod vplivom njihovega mnenja in stališč, saj jih neposredno zanimajo predvsem problemi na lokalni/nacionalni ravni in imajo za zunanjo politiko premalo znanja/interesa. Tako je npr. že Lippmann (1925, v Splichal 1997, 178) menil, da so dejanske sposobnosti in znanje državljanov omejeni, saj člani javnosti nimajo in ne bodo nikoli imeli poznavalskega vpogleda v zadeve. Podobno tudi Delli-Carpini in Keeter (1996) ocenjujeta, da povprečen posameznik ne ve kaj dosti o zunanji politiki, a hkrati zaznavata čedalje močnejše uveljavljanje prepričanja, da je javno mnenje treba vzeti v račun. Še odločnejši so zaključki Aldricha in drugih (2006), ki menijo, da je javnost sposobna razviti in imeti skladno mnenje o zunanji politiki, da državljani zmorejo in dejansko tudi uveljavljajo svoje mnenje v volilnih odločitvah in da tako vplivajo na politike, da razmišljajo o posledicah aktivnosti države v mednarodnem okolju na volilne rezultate.

Olsen (2001) opozarja, da moramo povezavo med državljani in razvojnim sodelovanjem vpeti v širši kontekst zunanje politike: torej bo odnos do razvojnega

sodelovanja pogojen z odnosom državljanov do zunanjepolitičnih vprašanj na splošno. Czaplinska (2007) ugotavlja, da je vpliv državljanov kot občinstva medijev na zunanjo politiko neizrazit, kar posledično vodi v centralizacijo odločanja o razvojni pomoči z izrazito omejenim vključevanjem tako nacionalnih parlamentov (razvojno sodelovanje je le izjemoma predmet razprav v parlamentih) kot tudi javnosti. Nasprotno van deer Veen (2001) na osnovi analize študij javnega mnenja Eurobarometra v devetdesetih dokazuje obstoj močne in pozitivne soodvisnosti med mnenjem anketiranih o interesu za razvojno sodelovanje in višini razvojne pomoči. V državah, kjer so anketirani razpoznali v razvojnem sodelovanju aktivnost, ki je koristna tudi za njihovo okolje, je bila naklonjenost večjemu izdajanju sredstev za razvojno sodelovanje večja in posledično tudi obseg pomoči. Tak rezultat bi lahko pripisali odzivu politike na javno mnenje, ki s svojo podporo omogoči usmerjanje proračunskih sredstev. Vendar pa primerjalna analiza petih držav, ki jo je izvedel Otter (2010), med javno podporo in razvojno pomočjo pri štirih državah sicer ni razkrila jasne povezave med obema. Izjema je Danska, kjer pa javno mnenje ni vplivalo samo na višino razvojne pomoči, ampak se je vključenost javnosti pokazala tudi v izvajanju programa razvojnega sodelovanja.

Ugotavljamo, da se odnos med politiko in javnim mnenjem na področju razvojnega sodelovanja v različnih raziskavah kaže različno, a vendar: vpliv državljanov na področje ni zanemarljiv v okoljih, kjer je poznavanje tematike večje. Za naše preučevanje je pomemben predvsem zaključek, ki ga ponujata Baum in Potter (2008), ko ugotavljata, da je vpliv javnosti na zunanjo politiko najšibkejši takrat, ko je informacijsko najmanj podprt, in se povečuje z zmanjševanjem informacijskega jaza. Fransman in Solignac Lecomte (2004) v svojem delu potrjujeta povezanost med poznavanjem razvojnega sodelovanja v javnosti ter njeno podporo taki politiki. Pri tem je vloga medijev zelo pomembna, saj je prav njihova naloga zbrati in posredovati informacije javnosti. Iz povedanega lahko sklepamo, da je odnos javnosti do mednarodnega razvojnega sodelovanja in posledično njen vpliv na oblikovanje politike na tem področju odvisen od ustreznega informiranja o razvojnih temah, in še posebej o razlogih za razvojno pomoč, ter o učinkovitosti razvojnega sodelovanja.

V tej luči je kritičnega pomena vprašanje, na kakšen način se mediji odločajo poročati o določenih temah in s tem omogočajo javnosti tako stopnjo informiranja, da se lahko ta vključi v oblikovanje političnih odločitev in usmerjanje proračunskih (davkoplačevalskih – če se vrnemo na Mosleyja) sredstev. Zato si v nadaljevanju oglejmo nekaj teoretičnih izhodišč o funkcijah novinarstva, ki lahko osvetlijo tudi vprašanje t. i. odbirateljstva – torej kako novinarji in uredniki izbirajo vsebine za svoje občinstvo.

Potencialna vloga medijev in novinarjev pri oblikovanju javnega mnenja

Novinarski sporočanjski proces v normativnem modelu poteka v treh med seboj povezanih fazah (po Poler Kovačičevi 2005, 59–62): zbiranje informacij, izbor dogodkov in oblikovanje novinarskega sporočila. Čeprav sta znotraj novinarske teorije pomembni tako prva kot tudi zadnja faza, torej zbiranje informacij (na podlagi različnih novinarskih metod) in oblikovanje sporočila (znotraj različnih novinarskih žanrov in konvencij), nas na tem mestu zanima predvsem pogled na drugo fazo, to je izbor dogodkov oziroma odbirateljska faza (angl. gatekeeping).

Treba se je namreč zavedati, da »novinarji niso zgolj pasivni opazovalci nečesa, čemur rečemo dejstva, temveč so aktivne priče dogodkov, ki kličejo po njihovih sodbah«. In te novinarske sodbe se odvijajo znotraj »profesionalnih kodov in določenih standardov točnosti, ki jim omogočajo, da ocenijo stopnjo interpretacije, ki je prisotna v njihovih poročilih« (Morrison in Tumber 1995, 316). Izbor oziroma selekcija dogodkov, o katerih bo novinar poročal, je torej izjemnega pomena. Novinarji ne morejo poročati o vseh dogodkih (čeprav namnožitev komunikacijskih kanalov in tehnoloških možnosti, ki jih ustvarja digitalizacija, včasih ustvarja vtis o popolnem pokrivanju – glejte Milosavljević 2009), povezanih bodisi z akterji bodisi z dokumenti,[7] zato se glede na periodiko objavljanja skupaj z uredniki odločajo o izboru dogodkov ter o njihovi (ne)umestitvi v medij.

Glede na pomembnost izbora dogodkov ne preseneča, da je s tem povezana teorija odbirateljstva ena najstarejših teorij na področju množičnega komuniciranja. Koncept je prvi uporabil Kurt Lewin, ki je ugotavljal, kako posamezne informacije pridejo oziroma ne pridejo v izbor po kanalih za objavo v medijih (Shoemaker, Eichholz, Kim in Wrigley 2001). Novice je opredelil kot valovanje v kanalu, v katerem je mnogo preprek ali vrat, ki jih nadzorujejo odbiratelji. Vsak izmed teh se odloči, ali bo novica prišla skozi ta kanal in do občinstva ali ne. To idejo je pozneje prevzel D. M. White (Splichal 1999, xix). Na podlagi procesa odbirateljstva se potencialne novice selekcionirajo, na podlagi njega pa se prenaša tudi socialna realnost (Shoemaker in drugi 2001, 641). Poznejše nadgradnje te teorije vključujejo spoznanje, da odbiratelji novic niso edini in neodvisni odločevalci o izboru. Med drugimi dejavniki so lastniki medijskih družb, ideologija, vladne in politične institucije (Kim 2002). Ne glede na akterje odbiranja pa Splichal (1984, 139) ugotavlja, da merila za odbiranje niso splošna, so spremenljiva, podvržena tudi naključnih dejavnikom, ki jih ni mogoče zanesljivo napovedati.

Odbirateljstvu za javnost zanimivih in koristnih informacij se v literaturi, ki povezuje vpliv medijev na mednarodno razvojno sodelovanje, namenja v zadnjem času več pozornosti. Van Belle (2008) utemeljuje pojav tovrstnih raziskav v novejšem času z dejstvom, da se je odločanje o usmerjanju in obsegu razvojnega sodelovanja vse do sredine devetdesetih dojemalo kot povsem birokratsko in tako zunaj vpliva javnosti. Šele intenzivnejše že omenjene razprave o vlogi javnosti v zunanji politiki so spodbudile tudi raziskave o vplivu javnosti na usmerjanje razvojne pomoči in v sklopu tega odprle vprašanje medijskega vpliva. Tako avtor (prav tam, 6) v svoji analizi ugotavlja, da je »medijsko poročanje imelo pomemben in odločujoč vpliv na to, kdo je dobil razvojno pomoč in v kakšnem obsegu je bila ta zagotovljena«.[8]

Z modelom odbirateljstva je povezan model prednostnega tematiziranja: medtem ko prvi poudarja vlogo akterjev pri odbiranju oziroma selekcioniranju dogodkov, pa drugi govori, da mediji občinstvu s svojo vsebino prikazujejo oziroma določajo najpomembnejša vprašanja dneva. Medtem ko torej v prvem modelu novinarji in uredniki *izbirajo* informacije in dogodke, drugi model temelji na konceptu, po katerem mediji (oziroma novinarji in uredniki) s svojim izborom uporabnikom določajo *pomembnost* posameznih dogodkov, kar je posledica izbiranja dogodkov. Ta model sta prva predlagala McCombs in Shaw (1972); primerjala sta teme, o katerih so mediji najpogostejše poročali, in ankete, v katerih so volivci odgovarjali na vprašanje o najaktualnejših problemih v družbi. Prišla sta do zaključka, da se mediji in javnost strinjajo o pomembnosti tem, in predlagala, da mediji svoji publiki ne govorijo, kako naj razmišlja, ampak o čem naj razmišlja.

Čeprav sta McCombs in Shaw na začetku raziskovanja prednostnega tematiziranja v glavnem temeljila na preučevanju odnosa množičnih medijev in javnosti, sta se zavedala, da njun koncept ni omejen samo na ta vidik procesa komunikacije (Protess in McCombs 1991). Tako Rogers in Dearing (1997) ločita tri vrste agend (ki jih imenujeta prioritete): agendo javnosti, agendo medijev in agendo politike. Soroka (2002) trdi, da v teh treh agendah prevladujejo različne teme:

- pri agendi javnosti so pomembna opazna in konkretna dogajanja;
- pri agendi medijev senzacionalistična vprašanja, ki so neopazna in konkretna;
- in pri agendi politike vprašanja oblasti, ki so neopazna in abstraktna, zato za medije nezanimiva.

Učinek vzpostavljanja agende ni enako močan pri vseh temah; če državljani nimajo vsakdanjega stika z neko temo (kot je v Sloveniji oz. Evropski uniji primer z razvojno pomočjo, ki jo lahko uvrstimo med primere mednarodne tematike), a jo želijo bolj spoznati, so pri tem bolj odvisni od medijev. Tako je učinek odbirateljstva na eni strani in prednostnega tematiziranja na drugi močnejši. Pri temah, ki so bližje resničnemu življenju, je učinek prednostnega tematiziranja neopazen, je ugotovil Zuker (v Severin in Tankard 2008). Če te ugotovitve navežemo na prej navedeno razmišljanje Lippmana (1925, v Splichal 1997, 178), da so sposobnosti in znanje državljanov omejeni, saj člani javnosti nimajo in ne bodo nikoli imeli poznavalskega vpogleda v zadeve, ter Delli-Carpinija in Keeterja (1996), da povprečen posameznik ne ve kaj dosti o zunanji politiki, bi lahko torej prav pri mednarodni tematiki in še posebej pri kompleksnejši mednarodni tematiki (v katero spada razvojna pomoč) posebej izrazito govorili o pomembni vlogi medijev ter procesih odbirateljstva in prednostnega tematiziranja.

S tematskimi značilnostmi prednostnega tematiziranja sta se ukvarjala tudi Yagade in Dozier (v Severin in Tankard 2008) in ugotovila, da učinek tega obstaja samo za konkretne, in ne tudi abstraktne teme. Več raziskav je potrdilo učinek prednostnega tematiziranja tudi pri posameznikih, ki medije spremljajo redko; pri slednjih je učinek za nekaj dni odložen, zato velja prepričanje, da se vsebine agende prenašajo tudi na podlagi medosebne komunikacije ljudi, ki so bili izpostavljeni medijem.

Te navedene raziskave in teoriji odbirateljstva ter prednostnega tematiziranja smo uporabili kot ogrodje oziroma osnovo za polstrukturirane razgovore s slovenskimi uredniki in novinarji. Z intervjuji smo poskušali ugotoviti, kako:

- uredniki in novinarji percipirajo temo razvojne pomoči;
- se odločajo o objavi prispevkov s to temo oziroma s povezanimi temami, kako torej selekcionirajo potencialne novice;
- dobro so sami, kot tisti, ki naj bi vseeno odstopali od povprečnega posameznika in njegovega poznavanja zunanje politike (po Delli-Carpiniju in Keeterju 1996), ter kot akterji, ki naj bi posredovali informacije splošnemu občinstvu, sploh seznanjeni z razvojno pomočjo.

Zanima nas, če strnemo, kako se za razvojne teme vrata medijev odprejo ali zaprejo, predvsem pa, ali o prisotnosti določene tematike odločajo karakteristike urednikov/novinarjev/medijskih hiš in (ali) kakšna je vloga političnih akterjev oziroma izvajalcev razvojne pomoči pri pojavnosti določenih vprašanj s področja mednarodnega razvoja.

Najprej pa si oglejmo mnenje slovenskih državljanov o razvojni pomoči, kot ga ugotavljajo ankete Eurobarometra. Tako lahko vsaj deloma oblikujemo oceno o njihovem zanimanju in informiranosti, na kar sovplivajo tudi mediji.

Javno mnenje o mednarodnem razvojnem sodelovanju

Zaradi predpostavke, da sta javno mnenje in obseg razvojne pomoči povezana, države in mednarodne organizacije poskušajo na podlagi anket ugotavljati, kakšno je poznavanje in mnenje državljanov o mednarodnem razvojnem sodelovanju.[9] Med drugimi poznamo Program o odnosu do mednarodne politike (Program on International Policy Attitudes – PIPA 2001, 2005), World Public Opinion.Org (2005, 2008), analize Centra za razvojne študije OECD (McDonnel 2003), Svetovne banke (Paxton in Knack 2008) in Evropske unije na podlagi posebnih anket Eurobarometra (Eurobarometer Special Surveys – EC 2005, 2007a, 2007b, 2009, 2010).[10]

Za prikaz in analizo javnega mnenja v Sloveniji bomo uporabili raziskave Eurobarometra od leta 2004 dalje. V anketi Odnos do razvojnega sodelovanja (EC 2005) so slovenski udeleženci pomen razvojne pomoči ocenili podobno kot v povprečju državljani EU 25. Kar 34 odstotkov anketirancev je menilo, da Slovenija ne namenja zadostnih sredstev za razvojno pomoč, 31 odstotkov jih je ocenilo, da je obseg ravno pravi, 30 odstotkov pa jih o tem ni imelo svojega mnenja.

Tabela 1: Je po vašem mnenju zelo pomembno, pomembno oz. nepomembno pomagati ljudem v revnih državah Afrike, Latinske Amerike in Azije pri razvoju? (odgovori v odstotkih)

	2004		2009		2010	
	EU	SI	EU	SI	EU	SI
zelo pomembno	53	51	39	27	45	32
pomembno	38	39	49	51	44	48
nepomembno	7	9	9	20	9	18

Vir: Eurobarometer surveys 2004–2005; 2009; 2010

Medtem ko je ob vstopu v EU slovenska javnost izrazila razmeroma visoko podporo zagotavljanju pomoči manj razvitim državam, je anketa Eurobarometra v letu 2009 pokazala, da se je podpora razvojni pomoči glede na leto 2004 v Sloveniji močno znižala (glejte gornjo tabelo), in to v odstotkih za največji delež med vsemi državami EU 27 (EC 2009, 20). Še posebej se je dvignil delež tistih, ki menijo, da je zagotavljanje pomoči manj razvitim nepotrebno. Leta 2010 je (EC 2010) na prvi pogled velik delež (80 odstotkov) anketiranih v Sloveniji menil, da je razvojno sodelovanje zelo pomembno oz. pomembno, a vendar nas ta rezultat med EU 27 uvršča na predzadnje mesto.[11] V povprečju je namreč 89 odstotkov državljanov EU 27, zajetih v anketi 2010, menilo, da je razvojno sodelovanje zelo pomembno in pomembno. Na prvem mestu smo Slovenci glede števila glasov, ki smo jih namenili negativnemu odgovoru: kar 18 odstotkov vprašanih namreč meni, da razvojno sodelovanje ni pomembno.

V letu 2007 je bila izvedena posebna anketa Eurobarometra, ki je zajela samo prebivalce novih držav članic (EC 2007b). Glede na specifičnost ankete odgovori sicer ne spadajo v časovno serijo za primerjanje spreminjanja odnosa do razvojnega

sodelovanja, še posebej drugi del ankete pa pokaže, kakšna je vloga medijev kot vira informacij o razvojnem sodelovanju. Skromno poznavanje razvojnega sodelovanja je očitno pri obeh populacijah – povprečju za EU 12 in za Slovenijo pri odgovoru na vprašanje, koliko sredstev EU namenja razvojni pomoči.[12]

Tabela 2: Koliko po vašem mnenju EU namenja za razvojno sodelovanje (v evrih na prebivalca EU 27)?

	1 €	10 €	50 €	100 €	1000 €	ne vem
EU 12	9	18	9	6	1	57
Slovenija	22	27	11	3	0	37

Vir: EC 2007b, 7

Eden glavnih razlogov za relativno pogostost odgovorov »ne vem« oziroma za napačno navajanje npr. zneskov, ki jih EU namenja razvojnemu sodelovanju, je nedvomno pomanjkanje informacij o razvojnih temah. Kar 67 odstotkov državljanov EU 12 je namreč navedlo, da v času od pridružitve EU niso opazili nobene objave na to temo. Slovenci smo med bolje obveščenimi, saj jih je kar 34 odstotkov (drugi najvišji odstotek med EU 12) opazilo informacije, povezane z razvojnim sodelovanjem (57 odstotkov ni opazilo informacij, devet odstotkov pa ne ve). Najpomembnejši vir informacij o razvojnem sodelovanju je bila po mnenju vprašanih televizija (71 odstotkov), ki ji sledita dnevno časopisje (20 odstotkov) in radio (16 odstotkov).

Glede zanesljivosti informacij o mednarodnem razvojnem sodelovanju sicer najvišjo stopnjo zaupanja uživajo novinarji; zaupa jim 40 odstotkov anketirancev v EU (EC 2007b). Evropski komisiji zaupa 30, nevladnim organizacijam 23 in »uradnim virom« 11 odstotkov. Zaključimo lahko, da mediji (še posebej TV) in novinarji močno vplivajo na javno mnenje o razvojnem sodelovanju.

Posebna anketa Eurobarometra Razvojna pomoč v času gospodarskih težav[13] (EC 2009) je vključevala za našo analizo pomembno vprašanje: »Ali menite, da nacionalni mediji o razvoju revnih držav poročajo preveč, ravno prav ali premalo?«[14] Polovica anketiranih je z obsegom poročanja zadovoljna, 32 odstotkov bi rado izvedelo več, 13 odstotkom vprašanih pa se je že zdajšnji obseg informacij zdel preveč.

Tabela 3: Ali menite, da nacionalni mediji o razvoju revnih držav poročajo preveč, ravno prav ali premalo?

	ustrezno	preveč	premalo	ne vem
EU27	40	8	42	10
Slovenija	50	13	32	5
NMS 12	44	4	36	16

Vir: EC 2009, 12

Na splošno lahko na podlagi anket ugotovimo, da je v državah, kjer je podpora mednarodnemu razvojnemu sodelovanja višja, tudi mnenje o prispevku (dodani vrednosti) EU k reševanju razvojnih tem višje. V vseh državah EU 12 so prebivalci

učinkovitost EU ocenili nižje kot v EU 15, kar je analitike vodilo k zaključku, da »pomanjkanje informacij o razvojnem sodelovanju v novih državah članicah vsaj deloma pojasni nižjo podporo« (EC 2010, 15).

Zaznana sprememba v javnem mnenju v Sloveniji o razvojni pomoči in hkrati visoki deleži odgovorov, da so mediji glavni vir informacij, narekuje vprašanje, ali je v opazovanem času prišlo do sprememb v poročanju o mednarodnem razvojnem sodelovanju. V tej fazi raziskave se osredinjamo predvsem na pogostost pojavljanja teme v javnosti, in ne na vsebinski vidik poročanja. Tudi slednje si v prihodnje zasluži podrobnejšo analizo.

Vpliv medijev na javno mnenje o razvojnem sodelovanju

V tem delu smo izvedli najprej pregled pojavljanja informacij o mednarodnem razvojnem sodelovanju na televiziji. V naslednjem koraku smo izvedli pogovore z uredniki in novinarji informativnega programa. Zanimali pa so nas tudi izkušnje akterjev v razvojnem sodelovanju na področju odnosov z mediji in njihovo mnenje glede poročanja medijev o razvojnih vprašanjih v Sloveniji.

Pojavnost mednarodnega razvojnega sodelovanja

Ker je na anketno vprašanje, od kod dobivajo državljani največ informacij o mednarodnem razvojnem sodelovanju, kar 71 odstotkov vprašanih navedlo televizijo, smo se pri iskanju odgovora glede pogostosti poročanja o mednarodnem razvojnem sodelovanju osredinili na ta medij. Želeli smo analizirati, kolikokrat se je v informativnih programih dveh najbolje gledanih TV-postaj, POP TV in Televizije Slovenija, pojavljala vsebina, povezana z razvojnimi temami. Obe hiši sta nam omogočili iskanje po elektronskem arhivu: POP TV od njegove uvedbe, torej od leta 2007 dalje, za Televizijo Slovenija pa smo izbrali leto 2003 (ob predpostavki, da so informacije, posredovane v letu 2003 in deloma 2004, vplivale na odgovore ankete Eurobarometra v letu 2004) za izhodišče in pregledali arhiv do leta 2010.

Elektronski arhiv POP TV za oddajo 24 ur nam ob vnosu ključnih besed »mednarodno razvojno sodelovanje« in »mednarodna razvojna pomoč« ni dal zadetkov, ob opustitvi pridevnika mednarodna pa nekaj zadetkov, ki pa so se nanašali na vprašanja notranjega (nacionalnega) razvoja (pomoč Prekmurju, Beli krajini). Podrobnejšega iskanja po arhivu s križanjem različnih iskalnih terminov ni bilo mogoče izvesti. To med drugim kaže, da medijska hiša POP TV mednarodnemu razvojnemu sodelovanju in mednarodni razvojni pomoči ne namenja posebne pozornosti ter da v skladu s to usmeritvijo tudi ni uvrstilo teh pojmov med ključne pojme, po katerih lahko njihovi novinarji in uredniki iščejo in pregledujejo arhivsko gradivo.

Pri iskanju informacij na Televiziji Slovenija smo pozornost prav tako namenili informativnim oddajam: v elektronskem arhivu smo pregledali dnevna poročila, TV-dnevnik in Odmeve od leta 2003 do konca leta 2010. Brskalnik omogoča iskanje z več ključnimi besedami (mednarodno razvojno sodelovanje, mednarodna razvojna pomoč, države v razvoju, nerazvite države, humanitarna pomoč, Afrika, razvojni projekti itd.) ter tudi iskanje po mednarodnih organizacijah in državah. Kljub vnosu različnih (več kot 50) ključnih besed[15] se je izkazalo, da tudi nacionalna televizija razvojnim temam namenja malo pozornosti. V večji meri izstopajo teme, povezane s humanitarno pomočjo, katerih porast je povezan s kriznimi dogodki

– npr. leta 2005, ko se je Slovenija angažirala pri pomoči žrtvam cunamija v Aziji ter potresa v Pakistanu. Opazen pa je tudi trend upadanja poročanja o razvojnih in humanitarnih temah v zadnjih letih, ko so razvojna vprašanja očitno izrinile druge teme. Zaradi tako skromnega obsega objav, ki smo jih na podlagi ključnih besed identificirali v arhivih obeh televizijskih hiš, se nismo odločili za analizo vsebin, ampak smo pozornost usmerili v procese odločanja o uvrščanju tem v programsko shemo, torej na proces odbirateljstva, ki smo ga raziskovali s polstrukturiranimi intervjuji. Ob ugotovitvi, da mednarodna razvojna pomoč in mednarodno razvojno sodelovanje nista med opredeljenimi ključnimi besedami na najbolj gledani slovenski komercialni televiziji ter da se tudi v programu javne televizije ne pojavljata pogosto, smo se odločili za preučitev razlogov in procesov selekcije pri novinarjih in urednikih, ki so pripeljali do takega stanja.

Tabela 4: Število oddaj v informativnem programu, ki so naslavljale mednarodno razvojno sodelovanje

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
razvojna pomoč	3	3	3	6	4	1	0	1
humanitarna pomoč	4	8	13	4	1	1	0	3

Vir: Lastni izračun na podlagi elektronskega arhiva RTV Slovenija

Zakaj se razvojne teme ne pojavljajo v slovenskih medijih?

V polstrukturiranih pogovorih z uredniki in novinarji[16] obeh televizijskih hiš smo poskušali ugotoviti, zakaj se razvojne teme v informativnih oddajah na televiziji pojavljajo v tako skromnem obsegu, kaj vpliva na pogostost pojavljanja posamezne teme in kje naši sogovorci vidijo ključne razloge, zakaj razvojne teme niso bolj v ospredju.

V odgovoru na vprašanje o pogostosti pojavljanja so se sogovorci sicer strinjali, da se razvojna pomoč kot tema pojavlja malokrat, a po njihovi oceni je tak odnos pogost v vseh informativnih medijih, ne le na televiziji in tudi ne le v Sloveniji. Razvoj se pogosto dojema kot notranje gospodarsko vprašanje, povezano npr. z manj razvitimi predeli Slovenije ali pa s pomočjo EU manj razvitim regijam znotraj integracije. Kot samostojna tema se razvojna pomoč v Sloveniji in v EU praktično ne pojavlja, le v navezavi s kakšno drugo politično ali gospodarsko temo (npr. med poročanjem o Palestini in vlogi EU).

Razlogov za tak odnos je več, najmanj verjeten se je novinarjem zdel ta, da slovenske javnosti to ne zanima, saj gre za davkoplačevalski denar. Novinarji po svojih izkušnjah ocenjujejo, da slovensko javnost zanimajo države v razvoju in nerazvite države, ne samo zaradi eksotike. Interesa ni med uredniki in prav tu je glavni razlog za skromno uvrščanje teme v programe. Eden od pomembnih razlogov je tudi dejstvo, da se lahko iz Ljubljane tematika spremlja le »papirnato«. Za televizijo pa so ključne slika in izjave s kraja, kamor se denar steka oz. kjer se projekt izvaja.

Več pozornosti je namenjene humanitarni pomoči, ker so izjave za medije o humanitarni pomoči pogostejše, tudi s strani Ministrstva za zunanje zadeve (MZZ), ki je sicer pristojno za izvajanje obeh, humanitarne in razvojne pomoči. Nekaj informacij ponuja platforma nevladnih organizacij Sloga, ki redno obvešča o projektih, a ti so prav tako predstavljeni le v Ljubljani s tiskovno konferenco. Nikoli ali pa

izjemno redko uspe novinarjem priti do ljudi, ki jim je določen razvojni projekt namenjen, predvsem zaradi stroškov, ki bi jih poročanje s terena povzročilo. Poročati o razvojni pomoči s posnetki birokratov v Bruslju in v Ljubljani ter z izjavami teh ljudi se jim ne zdi niti dobro niti primerno. Obstajajo sicer tudi izjeme, kjer pripravo oddaj sofinancira celo EU in so posnete v državi prejemnici.[17]

Pri izbiri vsebin se mnenja med uredniki in novinarji nekoliko razhajajo. Po zagotovilu urednikov je ključna pomembnost dogodka ali dogajanja. Uredniki presodijo, kaj je tisti dan pomembno, ključno za gledalce. Javna televizija naj bi pri izbiri vsebin tudi upoštevala, da je javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena. V informativnih programih to pomeni, da je za nekatere teme, ki so ljudem bolj všeč in so lahko gledljive, manj programskega prostora in časa. Novinarji ocenjujejo, da se uredniki osredinjajo predvsem na »lokalno« pomembnost, glede novic iz tujine pa sledijo najavam dogodkov (STA, Reuters Diary). Se pa strinjajo, da lahko določene teme predlagajo tudi novinarji sami.

Poleg pomembnosti dogodka je na televiziji eden od pomembnih kriterijev tudi »televizičnost«. Preprosto povedano, pravijo uredniki, nekateri dogodki niso pomembni, so pa zanimivi, in sicer na zaslonu, zato ljudi pritegnejo. Na tem področju se poskušajo s pretehtano odločitvijo in predhodno uredniško razpravo obvarovati pred zdrsom na preveč trivialno raven.

Tudi glede vprašanja o tem, katere informacije imajo prednost – tiste, za katere uredništvo meni, da javnost zanje mora izvedeti, čeprav javnost zanje ne kaže velikega zanimanja, ali tiste, ki jim javnost namenja več pozornosti –, se mnenja urednikov in novinarjev razlikujejo. Uredniki zagotavljajo, da imajo vedno absolutno prednost informacije, pomembne za javnost. Novinarji pa opažajo naraščajoči pritisk merjenja odziva (»rejtinga«). Če se je določena tema (npr. reportaža s palestinskih ozemelj ob vložitvi prošnje za članstvo v OZN-u) po včerajšnji dnevniški statistiki pokazala kot slabo sprejeta (»rejting kiler«), se ne bo več uvrstila na spored. In razvojna pomoč je največkrat po kriterij nekaterih urednikov prav tako taka tema.

Prednostno tematiziranje je v rokah urednikov. Ti odločajo o uvrstitvi določenih tem. Med nastajanjem oddaje lahko kolegi uredniki in novinarji prepričajo urednika o neki zgodbi, ki je sam sicer ne bi izbral. Gre torej vendarle tudi za možnost vpliva novinarjev ali, kot je navedla sogovornica: »Po mojih osebnih izkušnjah se da vse objaviti – če si kot novinar vztrajen in prepričaš dnevnega urednika, da je zgodba zanimiva.«

Področja, ki zadevajo delovanje EU in med katera spada tudi razvojna pomoč nerazvitim državam, so v medijih pogosto precej »površno« objavljena, brez poglabljanja v pomembnejše segmente. Dejstvo je, da se o EU poroča malo, sploh o rednem delovanju evropskih inštitucij. Eden od vzrokov za površne prispevke je tudi ta, da se pri raziskovanju tovrstnih zadev novinar znajde v preveč obširnem in neoprijemljivem polju in v enem dnevu preprosto ni mogoče dobiti vseh odgovorov, ki ne bi bili na koncu »pi ar« ali samohvala politike. Tudi novinarji se zavedajo, da se delovanje EU in razvojne pomoči največkrat res obravnava nekritično, nepoglobljeno in papirnato ravno zaradi tega, ker je premalo konkretnosti in preveč ideološkosti ali le načelnih obljub. Pogosto pa razvojne teme zasenčijo druge, bolj urgentne novice: denimo, kriza na Afriškem rogu je povsem v senci reševanja finančnih težav območja z evrom.

V nejasnem razlikovanju med razvojno in humanitarno pomočjo niti uredniki niti novinarji ne vidijo posebnega problema, kar pa delno pripisujejo tudi dejstvu, da informacije o obeh vrstah pomoči prihajajo z istega naslova. Tako npr. tudi Evropska komisija v istih sporočilih za javnost pogosto poroča o razvojni in humanitarni pomoči – denimo, prav zdaj o pomoči, ki jo namenja reševanju humanitarne krize na Afriškem rogu, še posebej v Somaliji. Nejasna raba pojmov je, po mnenju novinarjev, delno tudi odraz »zmedenosti« slovenske politike, ki ne ve, kaj natanko bi počela s pojmom razvojna pomoč. Projekt, kakršen je npr. postavitev šole na Haitiju, ljudje razumejo kot humanitarni projekt, ker ga tako predstavijo izvajalci. Po mnenju novinarjev država razvojne pomoči ne obravnava kot pomembni del svojih zavez in večino pomoči dejansko nameni prek Evropske komisije ali drugih mednarodnih medvladnih organizacij. Vlada naj ne bi imela ne jasnih ciljev in ne strategije, izjemno redko od njih pride karkoli na temo razvojne pomoči, o njej govorijo kot o potencialnem kapitalu oz. iščejo poti, kako to državno zavezo preložiti na podjetja. A vendar nekateri priznajo, da je del odgovornosti zagotovo tudi na novinarjih, saj ne poznajo dobro koncepta razvojne pomoči.

Del problema umestitve razvojne pomoči kot pomembne teme je po mnenju medijev tudi nezadostno komuniciranje o temi med vidnejšimi predstavniki politike. Vladne in nevladne organizacije sicer poskušajo opraviti svoje delo, a je njihovo (ne)nastopanje v javnosti povezano tudi z njihovimi proračuni. So pa nevladne organizacije dejavnejše pri obveščanju kakor vladne. Iz vlade (MZZ-ja) pride na leto razmeroma malo sporočil v zvezi z razvojnim sodelovanjem ali razvojno pomočjo, največ jih je v tednu slovenskih razvojnih dni. Tudi nevladne organizacije niso najspretnejše pri sporočanju – nimajo usposobljenih ljudi, ki bi znali predstaviti nek projekt, da ta ne bi temeljil samo na sporočilu za javnost. In običajno to počnejo, ko je projekta konec, ali pa z dolgimi sporočili, ki bolj delujejo kot poročilo kot pa sporočilo. SLOGA javnost in medije obvešča z mesečnikom, ki omogoča pregled delovanja, in z vsaj dvema sporočiloma na mesec. Ocena novinarjev je, da se nevladne organizacije trudijo, a so v svojem trudu velikokrat izgubljene, ker ne razumejo delovanja medijev. Do večje ozaveščenosti in boljših uspehov lahko pripeljejo samo jasni in konkretni cilji pristojnih, posledično pa bo to privedlo tudi do večje medijske objave.

Mednarodna razvojna pomoč kot medijska tema je preprosto v ozadju in potrebuje nosilca, ki jo bo učinkovito potisnil v ospredje. Nepozornost medijev je posledica dejstva, da tudi politika trenutno razvojne pomoči ne jemlje prioritetno in o njej sploh ne govori. Če že, je to »navržena fraza«. Gre za termin, ki se pojavlja zelo redko, je zelo širok in vedno zahteva razlago. Mediji bi morali predvsem izobraziti novinarje, kontinuirano poročati in seveda nameniti tudi finance za obravnavanje teh tem; če je npr. prioriteta vlade razvojna pomoč Zelenortskim otokom, tja tudi poslati novinarja, ki bi lahko učinke in cilje pomoči raziskal in jih pojasnil davkoplačevalcem.

Iz pogovorov tako lahko razberemo, da se o mednarodnem razvojnem sodelovanju ne poroča predvsem zato, ker to ni politično odmevna tema, ki bi jo na dnevni red uvrščali tisti, ki jih mediji najbolj spremljajo: vodilni politiki. Ker se dogaja daleč in je neposredno poročanje oteženo oziroma povezano z visokimi stroški, ni privlačno za televizijske novice. Lahko bi torej rekli, da mediji izločajo poročanje o mednarodnem razvojnem sodelovanju na osnovi vrste dejavnikov, med

katerimi pa ni vsebinskih, recimo, političnih; ključni so produkcijski dejavniki: pri temi večinoma ne gre za enkratne dogodke, temveč procese; posamezniki in narodi, ki so vpleteni v te procese, načeloma niso elitni; tematika pa je povezana z zbiranjem informacij in podatkov, ki zahtevajo ustrezno predznanje, in so s produkcijskega vidika vsebinsko zahtevnejši, kompleksnejši in stroškovno zahtevnejši. Podatki, ki jih navajajo novinarji v svojih odgovorih, pa kažejo, da je težava pogosto že pogoj ustreznega predznanja: poznavanje mednarodnega razvojnega sodelovanja med njimi je razmeroma skromno, kajti ni npr. res, da Slovenija nima strategije na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja, saj ima tako zakon o mednarodnem razvojnem sodelovanju (UL 2006) kot resolucijo o mednarodnem razvojnem sodelovanju (UL 2008) – oba dokumenta pa je sprejel državni zbor soglasno. MZZ tudi redno objavlja letni načrt ter poročila o izvajanju mednarodnega razvojnega sodelovanja, iz katerih je mogoče razbrati trende, prioritetne države in prioritetne sektorje. Dejstvo, da Slovenija večji del sredstev namenja za multilateralno sodelovanje, je predvsem posledica vplačila v evropski proračun, in ne izogibanja samostojnemu delovanju (več v Bučar, 2011). Nepoznavanje temeljnih dokumentov s področja mednarodnega razvojnega sodelovanja lahko priča tudi o pomanjkljivi dejavnosti akterjev, predvsem države na področju informiranja medijev.

Nemoč prodreti z informacijami v medije

Ker smo v pogovorih z uredniki in novinarji naleteli na podatek, da do njih prihaja od akterjev razvojne pomoči (MZZ, nevladnih organizacij) razmeroma malo in še to precej suhoparnih novic, smo o sodelovanju z mediji in njihovem odnosu do razvojnih tem povprašali še njih. Odzvalo se je deset akterjev, med njimi vsi najpomembnejši (glejte opombo št. 3).

Vsi poskušajo sodelovati z mediji, kar šest organizacij jih redno mesečno obvešča o svojih aktivnostih na področju razvojnega sodelovanja, druge štiri pa vežejo obveščanje medijev na svoje konkretne projekte in posebne prireditve. Pridobiti pozornost medijev pa kljub vabilom na tiskovne konference in pošiljanju različnega gradiva ni lahko, o čemer pričajo tudi njihovi odgovori. K temu je treba dodati, da se predvsem manjši akterji zavedajo lastnih omejitev pri komunikaciji z mediji, saj šele v zadnjem času sistematičneje poskušajo vzpostaviti redne oblike sodelovanja. Z izjemo MZZ-ja in Unicefa tudi nimajo posebnih služb za odnose z javnostjo in glede na svoje finančne in kadrovske moči delujejo precej amatersko – sproti se učijo, kako pripraviti informacije, da bi zbudile želeno pozornost medijev. Tudi pri MZZ se pogosto zatika, saj v direktoratu za mednarodno sodelovanje ugotavljajo, da nimajo sistematično razdelanega komuniciranja z mediji, in se odločajo o posredovanju informacij ad hoc po lastni presoji zanimivosti (npr. ob pripravi slovenskih razvojnih dni).

Pri vprašanju, kakšno je zanimanje televizijskih hiš za razvojno sodelovanje, je pomembna ločnica med nacionalno televizijo, pri kateri polovica sogovorcev vidi vsaj srednje veliko zanimanje za razvojne teme, in komercialno televizijo, pri kateri zanimanja praktično ni. V pogovorih so nekatere nevladne organizacije izpostavile zanimanje manjših, lokalnih televizijskih postaj, vendar se pogosto izkaže, da tu ne gre za drugačen pristop k prednostnemu tematiziranju, ampak za osebni stik.

Glede na relativno majhnost slovenskega medijskega prostora, namenjenega mednarodnim temam, je ocena akterjev mednarodnega sodelovanja, da je zanje

najuspešnejša strategija postopna gradnja delovnega odnosa s posameznimi novinarji. Tako se vzpostavijo kolikor toliko redni stiki in se tudi omogoči bolj poglobljeno poznavanje tematike. Taki stiki lahko vodijo v dvig kakovosti poročanja o razvojnih temah ter tudi pogostosti prodora informacij v medije.

Po oceni naših sogovorcev je televizija dosti bolj »zaprta« kot pisni mediji, zato je njihova sposobnost pritegniti pozornost dnevnoinformativnih programov zelo skromna. Razvojne teme ni lahko korektno predstaviti, saj je treba poznati prizadevanja mednarodne skupnosti za spodbujanje razvoja, načela učinkovitosti zagotavljanja razvojne pomoči, delovanje mednarodnih organizacij, vpetost v multilateralno sodelovanje, prioritete bilateralne pomoči, usmeritve nevladnih organizacij itd. Ob pomanjkanju časa za seznanjanje s tako kompleksno temo se mediji raje odločajo za povzemanje novic po tujih medijih brez ustreznih komentarjev, za namenjanje pozornosti predvsem kriznim dogodkom in za visoko stopnjo rabe stereotipov (npr. Afrika – lakota in vojna, razvojna pomoč – korupcija itd.). Take površne in posplošene informacije lahko pri državljanih podajo izkrivljeno sliko o razvojnem sodelovanju.

Za poročanje o razvojnem sodelovanju je problematična tudi osredinjenost medijev na aktualnost, in ne na dolgoročno dejavnost. Površne informacije lahko zavajajo in vodijo v napačne predstave. To pa je problematično predvsem zato, ker se tudi razvojne organizacije vse bolj zavedajo moči medijev in njihovega ustvarjanja javnega mnenja. Večina prebivalcev le v medijih, predvsem na televiziji, prihaja do informacij o državah svetovnega Juga, zato je njihova vloga zelo pomembna. Senzacionalizem in nezadostno pojasnjeno ozadje (analiza vzrokov nerazvitosti) javnosti ne ponujajo kakovostne in objektivne informacije, ki si jo razvojna tematika zasluži. Tako ostaja informacijski jaz zaradi skromnega posredovanja kakovostnih informacij o mednarodnem razvojnem sodelovanju s strani medijev pri državljanih razmeroma velik, to pa posledično (v skladu z ugotovitvijo Bauma in Potterja) pomeni, da je tudi potencialni vpliv državljanov na oblikovanje politike na tem področju skromen.

Sklepne ugotovitve

Na osnovi analiziranih odgovorov ugotavljamo, da je percepcija mednarodnega razvojnega sodelovanja v očeh novinarjev in urednikov kontradiktorna. Po eni strani so nam predvsem novinarji mednarodnih redakcij obeh televizijskih hiš zagotavljali, da so razvojne teme za javnost zanimive in da njihovo skromno vključevanje v poročanje ni odraz njihove nerelevantnosti. Novinarji so odbirateljsko vlogo pripisali urednikom, ki po njihovi oceni razvojnim temam namenjajo premalo prostora. Uredniki pa so skromni obseg pojavljanja pripisali dejstvu, da je o tej vsebini težko pripraviti gledljiv prispevek, saj zgolj navajanje izjav glavnih slovenskih akterjev ni dovolj privlačno. Poročanje s kraja dogodka pa je zaradi oddaljenosti in z njo povezanih stroškov težje izvedljivo (oziroma neizvedljivo).

Iz pogovorov pa ni bilo mogoče razbrati negativnega odnosa do teme, čeprav odgovori kažejo razmeroma skromno poznavanje področja. Ob upoštevanju ugotovitev, da so mediji posrednik med elito in javnostjo in da so usposobljeni prav na osnovi svoje strokovnosti izvajati funkcijo odbirateljstva in prednostnega tematiziranja, nas to lahko skrbi. Intervjuji so bili izvedeni izključno z uredniki in novinarji iz mednarodnih redakcij, torej znotraj ožjega kroga ljudi, ki naj bi

strokovno obvladovali področje zunanje politike in v sklopu te tudi mednarodno razvojno sodelovanje. Njihovo pričakovanje, da naj jim akterji na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja (MZZ, polvladne in nevladne organizacije) pripravijo ustrezne objavljive (atraktivne) informacije, kaže na dejstvo, da pristajajo na vlogo posrednikov, in ne ustvarjalcev vsebine. V teoriji sicer zasledimo razlago za prevlado uradnih virov informacij zaradi njihove instrumentalne in strukturne moči (Murdock 1982, v Manning 2001, 82), v zvezi s tem pa ocenjujemo, da gre v primeru razvojnega sodelovanja predvsem za slednjo. V okviru strukturne moči je prevlada elitnih uradnih virov določena z rutinskostjo novinarskega dela, ki izhaja iz organizacijskih pritiskov v želji po čim hitrejšem delu in doseganju rezultatov ter iz potrebe po napovedljivosti dnevne rutine (Manning 2001, 55–58; Poler Kovačič 2004). Pomanjkanje časa in ustrezne strokovnosti za obdelavo razmeroma zahtevnih tem vodi v površno obdelavo in s tem do manjše atraktivnosti za objavo.

Zato tudi akterji na področju mednarodnega sodelovanja sicer stike z mediji ocenjujejo kot pomembne in se zavedajo velike vloge, ki jo mediji lahko odigrajo pri ozaveščanju javnosti. Izpostavljajo prav dejstvo, da je poročanje o razvojnem sodelovanju zaradi kompleksnosti teme zahtevno in predvideva določeno predznanje za korektno poročanje, na osnovi svojih izkušenj pa menijo, da novinarji preprosto nimajo časa za tak pristop. Hkrati se zavedajo tudi lastne skromne sposobnosti za sistematično razvijanje odnosov z mediji: tako Direktorat za mednarodno sodelovanje v okviru MZZ kot tudi polvladne organizacije, kakršen je Center za evropsko prihodnost ali Center za mednarodno sodelovanje in razvoj oziroma nevladne organizacije pod okriljem platforme SLOGA, so namreč kadrovsko prešibke enote za specializirane kadre na področju komunikacije z mediji. Zato so tudi njihovi pristopi bolj usmerjeni na podajanje pisnih poročil za medije, opozarjanje na posamezne dogodke in obiske, manj pa v pripravo celovitih informacij o projektih na način, ki bi pritegnil medije, še posebej televizijo (za poročanje z mesta dogajanja).

Na osnovi predstavljenih analiz tako ocenjujemo, da državljani o razvojnih temah niso informirani v tolikšni meri, da bi želeli/mogli vplivati na politiko na področju razvojnega sodelovanja, saj že mediji skozi prednostno tematiziranje ne razpoznajo potrebe po poročanju o tej temi. Zato se politika na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja (lahko) oblikuje v zaprtih krogih mimo javnosti. Tako ima država prostejše roke glede usmerjanja razvojnih sredstev v skladu z lastnimi prioritetami in potrebami.[18]

Čeprav se v skladu s sprejetimi mednarodnimi zavezami in lastnimi zmožnostmi postopoma povečuje vključevanje države na to področje, so dozdajšnji napori na področju ozaveščanja javnosti skromni in, sodeč po odzivu tako medijev kot tudi javnosti, neučinkoviti. V času, ko so se oblikovali ključni dokumenti in politika na področju mednarodnega razvojnega sodelovanja, namreč opazimo dvoje: tema se vse manj pojavlja v tistih medijih, ki jim javnost pripisuje največji pomen, hkrati pa podpora javnosti, glede na javnomnenjske raziskave, pada.

Medtem ko se v mednarodnem prostoru v nekaterih raziskavah kaže povezanost obsega razvojne pomoči s podporo javnosti, ki jo uživa mednarodno razvojno sodelovanju, gredo naše ugotovitve prej v nasprotno smer: zdajšnja raven poročanja o razvojnih vprašanjih na splošno ter še posebej o razvojnem sodelovanju je preskromna, da bi lahko oblikovala (pozitivno) javno mnenje o mednarodnem razvojnem sodelovanju, in tako niti mediji niti javnost ne morejo vplivati ne na obseg razvojne pomoči ne na politiko, ki jo na tem področju zasleduje država.

Slovenijo k mednarodnemu razvojnemu sodelovanju zavezuje članstvo v EU in OZN, hkrati pa je lahko tako sodelovanje tudi pomembno orodje zagotavljanja lastnih političnih in gospodarskih interesov. Tako bo država, kot ugotavlja tudi Otter (2011), imela svoj program razvojne pomoči ne glede na mnenje javnosti. Vendar pa naj poznavanje problemov mednarodnega razvoja v javnosti ne bi prispevalo le h kakovostnejši razvojni pomoči, ampak tudi k večji strpnosti do drugačnih, k manjši ksenofobiji, k razumevanju medsebojne odvisnosti in k boljšemu razumevanju sveta. Tudi zato (ali pa predvsem zato) je vloga medijev v posredovanju razvojnih tem nezanemarljiva.

Zahvala

Avtorja se zahvaljujeta recenzentu in uredniku za kritične pripombe in sugestije, ki so pomembno prispevale k izboljšanju tega članka.

Opombe:

1. Uradna razvojna pomoč je skupen izraz za vse tiste mednarodne tokove državam prejemnicam pomoči, ki izpolnjujejo naslednje tri kriterije: (i) njihov vir je javni sektor, (ii) usmerjeni so v spodbujanje gospodarskega razvoja in blaginje v državah prejemnicah, (iii) dani so po koncesijskih pogojih, kar pomeni, da vsebujejo stopnjo finančne pomoči, ki ni manjša od 25 odstotkov (OECD DAC).

2. V Sloveniji je internet za zdaj še vedno predvsem podaljšek prej navedenih medijev, saj so najbolj obiskane medijske spletne strani v Sloveniji del etabliranih medijev, torej časopisnih, radijskih oziroma televizijskih, zelo malo pa je »samostojnih« spletnih medijev. Glejte: Merjenje obiskanosti spletnih strani (MOSS), Najbolj obiskane spletne strani v Sloveniji, september 2011. http://www.moss-soz.si/si/rezultati_moss/obdobje/default.html.

3. Direktorat za mednarodno razvojno sodelovanje v sklopu Ministrstva za zunanje zadeve, platforma nevladnih razvojnih organizacij SLOGA, CEF – Center za odličnost v financiranju, CMSR – Center za mednarodno sodelovanje in razvoj, CEP – Center za evropsko prihodnost, Ustanova SKUPAJ, Umanotera, Ekvilib, Humanitas, UNICEF. To so glavne institucije, ki so vključene v mednarodno razvojno sodelovanje v Sloveniji.

4. Več na http://www.guardian.co.uk/global-development/poverty-matters/2011/jul/27/aid-and-development-coordination, dostop 5. 11. 2011.

5. Za mednarodno okolje je seveda še posebej pomembno vprašanje, kako tovrstne determinante vplivajo na razvojni učinek mednarodnih tokov razvojne pomoči. Collier in Dollar (2002), na primer, v svoji analizi dokumentirata, da je taka suboptimalna geografska razporeditev razvojne pomoči (do katere pride zaradi usmerjanja razvojne pomoči strateško pomembnim državam glede na politične odločitve) zmanjšala potencialni učinek razvojne pomoči na reševanje vprašanja revščine. Glede na razvojne cilje tisočletja pa naj bi bilo prav odpravljanje revščine primarni cilj mednarodnega razvojnega sodelovanja.

6. Tu Mosley omenja predvsem države članice OECD DAC in njihove zaveze, a enako aktualne so npr. za Slovenijo zaveze znotraj EU, še vedno pa je nedosežena tudi zaveza OZN iz sedemdesetih let, da bodo razvite države 0,7 odstotka BDP namenile za razvojno pomoč.

7. Tudi znotraj nabora dogodkov, o katerih mediji poročajo, so razlike glede količine prostora in časa, namenjenega določenemu dogodku, pomembnosti, ki se odraža v hierarhiji dodeljenega prostora, recimo, na naslovnici časnika ali na začetku televizijskih poročil, in metod, ki so uporabljene pri tem – kompleksni ali zgolj preprosti žanri, zgolj žanri znotraj informativne zvrsti ali nadgradnja z žanri iz interpretativne zvrsti ipd.

8. Zanimiva je tudi druga njegova ugotovitev: sama vsebina poročanja ni pokazala nobenega konsistentnega, pomembnega vpliva na razvojno pomoč (Van Belle 2008).

9. Čeprav so ankete pogosto uporabljen način preverjanja javnega mnenja, je koristno upoštevati tudi opozorilo, ki ga navaja Czaplinska (2007, 6): »Uporaba javnomnenjskih raziskav kot izraz

podpore javnosti razvojnemu sodelovanju in kot osnova za mednarodne primerjave ima določene omejitve. Mnenjske raziskave podajo informacijo o zgolj deklarativni podpori: ugotavljajo splošno podporo ljudi načelu dajanja pomoči in njihovemu zadovoljstvu z višino uradne razvojne pomoči. Nič pa nam ne povedo o odnosu do tipa pomoči, do vrednot, ki naj jih ta pomoč zasleduje, ali do pričakovane smeri razvojne pomoči.«

10. Ankete Eurobarometer Special Surveys so se sicer izvajale že prej, a za nas so zanimive ankete po vključitvi Slovenije.

11. Samo v Bolgariji je bil ta delež še nižji – 79-odstotni.

12. Leta 2006 so države članice in Evropska komisija zagotovile v celoti 48 mrd. evrov razvojne pomoči, kar je približno 100 evrov na prebivalca EU 27 na leto (EC 2007b, 6).

13. Special Eurobarometer Survey »Development Aid in times of Economic Turmoil« (EC 2009).

14. V angl.: »Do you think that the (nationality) media talk too much, about the right amount or too little about development of poor countries?«

15. S tako obsežnim iskanjem po različnih ključnih besedah smo želeli zajeti čim več sorodnih vsebin: izbor ključnih besed ob arhiviranju vsebine oddaje že opredeli tudi uspešnost njenega poznejšega iskanja. Izbor ključnih besed je bil opravljen na podlagi šifranta in svetovanja osebja v arhivu RTV Slovenija.

16. K pogovoru smo povabili osem urednikov in novinarjev iz zunanjepolitičnih redakcij na Televiziji Slovenija in POP TV. Izvedenih je bilo pet intervjujev, trije so sodelovanje zaradi pomanjkanja časa odklonili.

17. V intervjuju je bila tako izpostavljena oddaja na Televiziji Slovenija v sklopu Mednarodnih obzorij o Republiki Južni Afriki, v kateri je avtorica (novinarka zunanjepolitične redakcije javne televizije) Nataša Prislan dobro predstavila razvojno pomoč EU v državi, hkrati pa na terenu raziskala tudi delovanje države. Oddajo je delno financirala Evropska unija.

18. Bučarjeva (2011) na podlagi poročil MZZ za leti 2009 in 2010 ugotavlja, da kljub zavezam glede prioritetnih držav/sektorjev večina bilateralnih sredstev še ne sledi programskim dokumentom in v veliko večji meri odraža inercijo posameznih resorjev, ki vztrajajo na tokovih iz let pred sprejetjem vsebinskih smernic v resoluciji o mednarodnem razvojnem sodelovanju (UL 2008).

Literatura:

Aldrich, John H., Cristopher Gelpi, Peter Feaver, Jason Reifler in Kristin T. Sharp. 2006. Foreign Policy and the Electoral Connection. *Annual Review of Political Science 9*, 477-502.

Alesina, Alberto in David Dollar. 2000. Who Gives Foreign Aid and Why? *Journal of Economic Growth* 5, 1, 33-63.

Baum, Matthew in Philip B. Potter. 2008. The Relationship between Mass Media, Public Opinion and Foreign Policy: Toward a Theoretical Synthesis. *Annual Review of Political Science 11*, 39-66.

Benko, Vlado. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Založba FDV.

Bučar, Maja. 2011. Mednarodno razvojno sodelovanje in slovenska diplomacija : primer Jugovzhodne Evrope. *Teorija in praksa* 48, 3, 734-750.

Bučar, Maja in Boštjan Udovič. 2007. Oblikovanje strategije mednarodnega razvojnega sodelovanja Slovenije ob upoštevanju načel EU. *Teorija in praksa* 44, 6, 842-861.

Collier, Paul in David Dollar. 2002. Aid Allocation and Poverty Reduction. *European Economic Review* 46, 8, 1475-1500.

Czaplińska, Agata. 2007. *Building Support for Development Cooperation*. ICEI: Instituto Complutense de Estudios Internacionales: PP 02/07. <http://www.ucm.es/info/icei/pdf/PP%2002-07.pdf>

Delli Carpini, Michael in Scott Keeter. 1996. *What Americans Know about Politics and Why it Matters*. New Haven: Yale University Press.

Drury A. Cooper, Richard Stuart Olson in Douglas A. Van Belle. 2005. The Politics of Humanitarian Aid: U.S. Foreign Disaster Assistance, 1964–1995. *Journal of Politics* 67, 2, 454–473.

EC. 2005. Attitudes towards Development Aid. Special Eurobarometer 222. European Commission, februar.

EC. 2006. The European Consensus, Joint Statement by the Council and the Representatives of the Government of the Member States meeting within the Council, the European Parliament and the Commission on European Union Development Policy. *OJ* C 46, 1, 24. februar.

EC. 2007a. Europeans and Development Aid. Special Eurobarometer 280. European Commission, junij.

EC. 2007b. Citizens of the New EU Member States and Development Aid. Special Eurobarometer European Commission, september.

EC. 2009. Development Aid in Times of Economic Turmoil. Special Eurobarometer 318. European Commission, oktober.

EC. 2010. Europeans, Development Aid and the MDGs. Special Eurobarometer 352. European Commission, junij.

Fransman, Jude, in Henri-Bernard Solignac Lecomte. 2004. Mobilising Public Opinion against Global Poverty. *Policy Insights 2*, april. OECD Development Centre, Paris.

Harrigan, Jane in Chengang Wang. 2011. A New Approach to the Allocation of Aid Among Developing Countries: Is the USA Different from the Rest? *World Development* 39, 8, 1281-1293.

Kim, Hyun S. 2002. Gatekeeping International News: An Attitudinal Profile of U.S. Television Journalist. *Journal of Broadcasting and Electronic Media* 46, 3, 493-503.

Kim, John S. 2005. Media Coverage and Foreign Assistance: The Effects of US Media Coverage on the Distribution of US Official Development Assistance (ODA) to Recipient Countries. *Journal of Humanitarian Assistance.* Feinstein International Center. <http://sites.tufts.edu/jha/archives/97>

Lindlof, Thomas R. 1995. *Qualitative Communication Research Methods.* Thousand Oaks: Sage.

Lippmann, Walter. 1925. *The Phantom Public.* New York: Harcourt, Brace and Co.

Manning, Paul. 2001. *News and News Sources : A Critical Introduction.* London: Sage.

McCombs, Maxwell in Donald Shaw. 1972. The Agenda-Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly* 36, 2, 176-187.

McDonnel, Ida, Henri-Bernard Solignac Lecomte in Liam Wegimon. 2003. Public Opinion Research, Global Education and Development Cooperation Reform: In search of a Virtous Circle. OECD Working Paper No. 222, november.

Milosavljević, Marko. 2009. The Consequences of the Digital Broadcasting for Content Production. *Medijska istraživanja*, 15, 1, 43-59.

Morrison, David E. in Howard Tumber. 1995. Journalists at War (Introduction). V: O. Boyd-Barrett, in C. Newbold (ur.), *Approaches to Media*, 313-18. London: Arnold.

Mosley, Paul. 1985. The Political Economy of Foreign Aid: A Model of the Market for a Public Good. *Economic Development and Cultural Change* 33, 2, 373-393.

OECD. 2004. Public Opinion Polling and the Millenium Development Goals. OECD Development Centre Working Paper No. 238. DEV/DOC(2004)07.

OECD. 2008. The Paris Declaration on Aid Effectiveness, Accra Agenda for Action. Paris. OECD. <http://www.oecd.org/dataoecd/30/63/43911948.pdf>

Olsen, Gorm Rye. 2001. European Public Opinion and Aid to Africa: Is there a Link? *The Journal of Modern African Studies* 39, 4, 645-674.

Otter, Mark. 2010. Domestic Public Support for Foreign Aid: Does it Matter? *Third World Quarterly,* 24, 1, 115-125.

Paxton, Pamela in Stephen Knack. 2008. Individual and Country-level Factors Affecting Support for Foreign Aid. Policy Research Working Paper, 4714. The World Bank: Development Research Group.

PIPA (Program on International Policy Attitudes). 2001. Americans on Foreign Aid and World Hunger: A Study of U.S. Public Attitudes, 13. november <http://www.pipa.org/studies.htm>

PIPA. 2005. Americans on Addressing World Poverty. <http://www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/jun05/WorldPoverty_Jun05_rpt.pdf>.

Poler Kovačič, Melita. 2004. Novinarska rutina in (pre)moč uradnih virov informacij. *Teorija in praksa* 41, 3/4, 690–702.

Poler Kovačič, Melita. 2005. *Kriza novinarske odgovornosti*. Založba FDV. Ljubljana.

Poler Kovačič, Melita in Karmen Erjavec. 2011. *Uvod v novinarstvo: učbenik za študente prvega letnika študijskega programa Novinarstvo na FDV*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Protess, David in Maxwell McCombs. 1991. *Agenda Setting: Readings on Media, Public Opinion, and Policymaking*. Hillsdale, N.J.

Rogers, Everett M. in James W. Dearing. 1996. *Agenda-Setting*. New York: Sage Publications.

Severin, Werner J. in James W. Tankard Jr. 2008. *Communication Theories: Origins, Methods, and Uses in the Mass Media* (peta izdaja). New York: Pearson.

Shoemaker, Pamela, Martin Eichholz, Eunyi Kim, Brenda Wrigley. 2001. Individual and Routine Forces in Gatekeeping. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 78, 2, 632-651.

Soroka, Stuart N. 2002. *Agenda-setting Dynamics in Canada*. Vancouver: University of British Columbia Press.

Soun Chung, Deborah. 2007. Profits and Perils: Online News Producers' Perceptions of Interactivity and Users of Interactive Features. *Convergence* 13, 1, 43-61.

Splichal, Slavko 1984. *Mlini na eter*. Ljubljana: Partizanska knjiga.

Splihal, Slavko. 1997. *Javno mnenje. Teoretski razvoj in spori v 20.stoletju*. Ljubljana: Založba FDV.

Splichal, Slavko, ur. 1999. *Komunikološka hrestomatija 2*: *Razvoj empirične komunikologije v ZDA*. Ljubljana: Založba FDV.

Stern, Marc. 1998. Development Aid: What the Public Thinks? United Nations Development Programme, Office of Development Studies. <http://www.undp.org/ods/pdfs/dev-aid-what-public.pdf>

UL. 2006. Zakon o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije. Uradni list 70/2006. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200670&stevilka=2999>

UL. 2008. Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije do leta 2015. Uradni list Republike Slovenije, št.73/ 2008. <http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_RESO58.html

Van Belle, Douglas A. 2008. Agenda-setting and Donor Responsiveness to Humanitarian Crisis and Development Aid. Harvard World Bank Workshop, 29.-31. maj 2008.

Van deer Veen, A. Maurits. 2001. Not Whether but Why: Using Public Opinion to Explain Foreign Policy. Working paper. Christopher H. Browne Centre for International Politics. University of Pennsylvania. Mimeo.

World Public Opinion.Org. 2005. Americans Support Spending Increases to Meet Millennium Development Goals; <http://www.worldpublicopinion.org/pipa/articles/btdevelopmentaidra/75.php?lb=btda&pnt=75&nid=&id>

World Public Opinion.Org. 2008. World Opinion on Addressing Hunger and Poverty. <http://www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/oct08/WPO_MDGs_Oct08_quaire.pdf>